

UMUMIY O'RTA TA'LIM TIZIMIDA YAPONIYA TA'LIM TAJRIBASIDAN FOYDALANISH

Husenova Maftuna Baxriddin qizi
Buxoro davlat Pedagogika instituti
70110101- Pedagogika nazariyasi va tarixi
Ilmiy rahbar: Ismatova Nigina Baxodirovna, p.f.f.d., (PhD), dotsent

Annotatsiya: maqolada Yaponiya ta'lim tizimida tarbiya va ta'lim jarayonlarining uzviy uyg'unligi ilmiy tahlil qilinadi. Yaponiya ta'lim tizimida nafaqat bilim berish, balki shaxsni har tomonlama kamol toptirish, axloqiy fazilatlarni shakllantirish ustuvor vazifa sifatida qaraladi. Maqolada tarbiya tushunchasining mazmuni, uning ta'lim jarayoniga integratsiyalashuvi, maktab hayotidagi kundalik faoliyatlar orqali tarbiyaviy maqsadlarning amalga oshirilishi misollar asosida yoritilgan. Shuningdek, Yaponiya tajribasidan umumiy o'rta ta'lim tizimida foydalanish imkoniyatlari ham tahlil qilinadi.

Tayanch so'z va iboralar:Yaponiya ta'lim tizimi, tarbiya, ta'lim, axloqiy tarbiya, jamoaviylik, intizom, shaxs kamoloti, umumiy o'rta ta'lim.

Bugungi globallashuv sharoitida ta'lim tizimida shaxs tarbiyasiga alohida e'tibor qaratish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, ta'lim sifati faqat akademik bilimlar bilan emas, balki o'quvchilarning axloqiy, ijtimoiy va madaniy rivoji bilan ham belgilanadi. Shu nuqtai nazardan Yaponiya ta'lim tizimi o'zining tarbiya va ta'lim uyg'unligini ta'minlagan modeli bilan ajralib turadi.

Yaponiyada maktab faqat bilim beruvchi muassasa emas, balki jamiyat uchun mas'uliyatli, intizomli va jamoa manfaatini shaxsiy manfaatdan ustun qo'ya oladigan shaxsni tarbiyalovchi muhim ijtimoiy institut hisoblanadi.

Yaponiya pedagogikasida tarbiya "ningen keisei" tushunchasi bilan ifodalanib, bu shaxsni shakllantirish, uni jamiyat hayotiga moslashtirish degan ma'noni anglatadi. Tarbiya ta'limdan ajratilgan alohida jarayon sifatida emas, balki barcha fanlar va maktab faoliyati orqali uzluksiz amalga oshiriladigan jarayon sifatida qaraladi. Boshlang'ich va o'rta maktablarda "axloqiy tarbiya" alohida mashg'ulot sifatida mavjud bo'lib, u haftasiga bir necha soatni tashkil etadi. Ushbu darslarda vatanparvarlik, mehnatsevarlik, kattalarga hurmat, jamoada ishlash, halollik kabi qadriyatlar shakllantiriladi.

Yaponiya va O'zbekiston o'rtasida ta'lim sohasidagi hamkorlik faollashmoqda. Masalan, **Japan Education Fair 2025** ko'rgazmasi Toshkent, Samarqand va Buxoroda o'tkazildi. Bu tadbir orqali yapon universitetlari O'zbekiston talabalariga o'z ta'lim dasturlari, stipendiya imkoniyatlari va xalqaro o'quv dasturlari haqida ma'lumot berdi. Bu esa o'z navbatida o'zbek yoshlarining xalqaro mobilligini oshirish, ta'lim sifatini global standartlarga ko'tarish imkonini beradi.

Bunday tadbirlar o'zbek yoshlarini Yaponiyada ta'lim olish va u yerda amaliy tajriba orttirish uchun rag'batlantiradi. Shuningdek, bu hamkorlik o'zaro ilmiy va pedagogik almashinuvlarni kuchaytiradi, natijada o'zbek ta'lim tizimiga yangi pedagogik metodlar kirib keladi.

Yapon pedagogik yondashuvlarining ba'zilar O'zbekistonda ham ilmiy tadqiqotlarda qo'llanmoqda. Masalan, ta'lim tizimini takomillashtirish bo'yicha tahliliy maqolalarda Yaponiya ta'lim tizimining samaradorligi, innovatsion metodlar, o'qituvchi malakasini oshirish tizimi va ta'limda doimiy rivojlanish yondashuvi to'g'risida misollar keltirilgan. Bu tadqiqotlar orqali O'zbekistonda ham yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish bo'yicha takliflar ishlab chiqilmoqda.

Bu ilmiy yondashuvlar o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, jamoaviy ishlash, mustaqil o'rganish kabi ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu ko'nikmalar esa zamonaviy jamiyat talablariga mos mutaxassislarni tayyorlashda muhim hisoblanadi.

Yaponiyada qo'llaniladigan pedagogik metodlar – masalan, **Lesson Study**, faol o'qitish texnologiyalari va shaxsiy tarbiya asosida ta'lim – O'zbekiston ta'lim tizimida namunalar orqali joriy etilishi mumkin. Bu usullar o'qituvchilarning o'zaro tajriba almashishiga, dars rejalashtirish jarayonlarini takomillashtirishga va o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshirishga yordam beradi.

Masalan, Lesson Study metodologiyasi o'qituvchilarga birgalikda dars rejalashtirish, kuzatish va tahlil qilish orqali dars sifatini oshirish imkonini beradi. Bu pedagogik yondashuv O'zbekistonda ham sinovdan o'tkazilib, umumiy ta'limda samarali natijalar berishi mumkin.

Yaponiya hukumati tomonidan Yaponiyaning ta'lim, madaniyat, sport, fan va texnologiyalar vazirligi dasturidan O'zbekiston talabalariga ham foydalanish imkoniyatlari taqdim etiladi. Bu dasturlar magistratura, doktorantura kabi yuqori darajadagi ta'lim olish uchun grantlar va stipendiyalarni o'z ichiga oladi. Bu esa o'zbek yoshlarining xalqaro mahoratini oshirishga, nazariy va amaliy bilimlarni chuqur o'rganishga turtki bo'ladi.

Yaponiya maktablarida ta'lim jarayoni qat'iy akademik natijalarga emas, balki o'quvchining shaxs sifatida rivojlanishiga yo'naltirilgan. Dars jarayonida o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi va tarbiyachi rolini bajaradi.

Masalan, dars davomida o'quvchilarga mustaqil fikrlash, guruhda muammo yechish vazifalari beriladi. Bu jarayonda o'quvchilar bir-birini tinglash, fikriga hurmat bilan qarash, umumiy qarorga kelish kabi ko'nikmalarni egallaydi. Bu esa bevosita tarbiyaviy natijani ta'minlaydi.

Yaponiya maktablarida kundalik hayotning o'zi tarbiya vositasi hisoblanadi. O'quvchilar sinfxonalarni tozalash, maktab hududini tartibga keltirish ishlarida faol qatnashadilar. Bu jarayon "soji" deb ataladi.

Masalan, har kuni darslardan so'ng o'quvchilar 15-20 daqiqa davomida sinfxona va yo'laklarni tozalaydi. Bu orqali ularda mehnatsevarlik, jamoaga mas'uliyat, tartib-intizom kabi sifatlar shakllanadi. Eng muhimi, bu ishlar uchun maxsus xodimlar jalb qilinmaydi, barcha ishni o'quvchilarning o'zi bajaradi.

Yaponiya ta'lim tizimida jamoaviylik tarbiyasi alohida o'rin tutadi. Sinf bir butun jamoa sifatida qaraladi va har bir o'quvchi ushbu jamoaning muvaffaqiyati uchun mas'ul hisoblanadi.

Masalan, sport musobaqalari, madaniy festivallar va sinf tadbirlari jamoaviy ruhda tashkil etiladi. O'quvchilar g'alaba yoki mag'lubiyatni birgalikda qabul qiladi. Bu esa raqobatdan ko'ra hamkorlikni ustuvor qiladi.

Intizom masalasida esa jazolashdan ko'ra tushuntirish va ijtimoiy mas'uliyatga urg'u beriladi. O'quvchi qoidani buzsa, bu holat jamoa oldida muhokama qilinadi va xulosa chiqariladi.

O'zbekistonda ta'lim sifatini oshirish bo'yicha Yaponiya bilan hamkorlik loyihalari amalga oshirilmoqda. Masalan, Ta'limni rivojlantirish ilmiy-metodik markazi xodimlari JICA (Yaponiya xalqaro hamkorlik agentligi) bilan birgalikda Yaponiya ta'lim tizimini o'rganmoqda. Bu tashrif doirasida o'qituvchilarning kasbiy rivojlanish modeli, dars jarayoni va ta'lim boshqaruvi bo'yicha ilg'or metodlar o'rganilib, O'zbekistonda samarali yondashuvlarni joriy etishga asos bo'lishi ko'zda tutilgan.

Shuningdek, ilmiy maqolalarda Yaponiya ta'lim tizimining innovatsion yondashuvlari, o'qitish metodlari va o'quvchilarning faolligini oshirish strategiyalari O'zbekiston sharoitida tatbiq etilishi mumkinligi qayd etilgan. Bu o'zgarishlar ta'limni raqamli va zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan boyitishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, Yaponiya ta'lim tizimida tarbiya va ta'lim bir-birini to'ldiruvchi yagona jarayon sifatida tashkil etilgan. Ushbu tizim shaxsni nafaqat bilimli, balki jamiyatda munosib o'rin egallay oladigan barkamol inson sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi. Yaponiya tajribasini chuqur o'rganish va milliy ta'lim tizimiga moslashtirish ta'lim sifatini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Yaponiya ta'lim tajribasining O'zbekistondagi amaliy ahamiyati ko'p qirrali: pedagogik metodlar, o'qituvchi malakasini oshirish yondashuvlari, xalqaro hamkorliklar, ilmiy tadqiqotlar va grant dasturlari orqali O'zbekiston ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu tajribalar O'zbekistonda ta'lim islohotlarini chuqurlashtirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish va global miqyosda raqobatbardosh kadrlar tayyorlash uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sato N. Japanese Education and Society. Tokyo - Springer, 2018.
2. Sugimoto Y. An Introduction to Japanese Society. Cambridge - Cambridge University Press, 2014.
3. OECD. Education Policy Outlook Japan. Paris, 2020.
4. Rohlen T. Education in Japan. Berkeley - University of California Press, 2017.
5. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim to'g'risidagi Qonuni. Toshkent, 2020.